

2013

Preliminarna
studija kvantitativnog
uticaja primjene
standardiziranog pristupa
za izračunavanje kapitalnih
zahtjeva za kreditni rizik u
Federaciji BiH (QIS)

Sarajevo, septembar/rujan 2013. godine

SADRŽAJ

1. POPIS SKRAĆENICA I OSTALIH KORIŠTENIH POJMOVA.....	3
2. UVOD	4
3. PRELIMINARNI QIS – OSNOVNE KOMPONENTE.....	7
4. DIO I – UPUTSTVO ZA POPUNJAVANJE IZVJEŠTAJA KR-SP – ANALIZA PODATAKA	8
4.1 Uvod.....	8
4.2 Analiza dostavljenih podataka	8
4.3 Tehnike smanjenja kreditnog rizika (CRM) - efekti zamjene	11
4.4 Stopa adekvatnosti kapitala - analiza na agregatnoj osnovi.....	11
4.5 Stopa adekvatnosti kapitala - analiza na pojedinačnoj osnovi.....	12
5. DIO II – UPITNIK O PROCESU IMPLEMENTACIJE BAZELA II/CRD – ANALIZA PODATAKA....	14
5.1 Proces pripreme za implementaciju Bazela II	14
5.2 Korištenje pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik.....	16
5.3 Standardizirani pristup za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik	18
5.3.1 Izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama.....	18
5.3.2 Izloženosti prema institucijama/multilateralnim razvojnim bankama/tijelima javnog sektora	18
5.3.3 Izloženosti prema privrednim društvima i stanovništvu.....	19
5.3.4 Izloženosti obezbjeđene hipotekom na nekretnine	21
5.3.5 Vanbilansne stavke.....	23
5.4 Tehnike ublažavanja kreditnog rizika.....	23
5.4.1 Uvod	23
5.4.2 Kolateral (materijalna kreditna zaštita)	25
5.4.3 Garancije (nematerijalna kreditna zaštita)	26
5.4.4 Kreditni derivati	27
6. ZAKLJUČAK	27

1. POPIS SKRAĆENICA I OSTALIH KORIŠTENIH POJMOVA

EU	- Evropska unija
EC	- Evropska komisija
BiH	- Bosna i Hercegovina
FBiH	- Federacija BiH
EBRD	- Evropska banka za obnovu i razvoj
EIB	- Evropska investiciona banka
IFC	- Međunarodna finansijska korporacija
EFSE	- Evropski fond za jugoistočnu Evropu
IDB	- Islamska razvojna banka
MMF	- Međunarodni monetarni fond
BCBS	- Bazelski komitet za superviziju banaka
Agencija	- Agencija za bankarstvo FBiH
ABRS	- Agencija za bankarstvo Republike Srpske
CB BiH	- Centralna banka Bosne i Hercegovine
UBBiH	- Udruženje banaka BiH
Strategija	- Strategija za uvođenje novog „Međunarodnog sporazuma o mjeranju kapitala i standardima kapitala – Bazela II“
QIS	- Preliminarna studija kvantitativnog uticaja primjene standardizovanog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik
Odluka	- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka
CRD	- Direktiva Evropske Komisije u vezi adekvatnosti kapitala (eng. Capital Requirements Directive)
CRM	- Tehnike ublažavanja kreditnog rizika
SIFIS	- Sistemski važne banke
SP	- Standardizirani pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik
FIRB	- Osnovni pristup za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik zasnovan na internim rejtinzima
AIRB	- Napredni pristup za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik zasnovan na internim rejtinzima
KRSP	- Izvještaj o primjeni standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik sa primjenom tehnika ublažavanja kreditnog rizika
VIPKR	- Vanjske institucije za procjenu kreditnog rizika
AKI	- Agencije za kreditiranje izvoza
OTC derivati	- Izvedeni finansijski instrumenti kojim se trguje izvan berze (eng. over the counter)

2. UVOD

Strategija za uvođenje novog „Međunarodnog sporazuma o mjerenju kapitala i standardima kapitala – Bazela II“ (u daljem tekstu: Strategija), usvojena na Upravnom odboru Agencije za bankarstvo FBiH (u daljem tekstu: Agencija) krajem 2008. godine, odnosno revizija iste početkom 2013. godine, zajedno sa strategijom, donesenom u Agenciji za bankarstvo Republike Srpske (u daljem tekstu: ABRs), predstavlja generalni okvir za implementaciju međunarodnih standarda za upravljanje rizicima i kapitalom banaka u BiH. U proteklom periodu entitetske agencije za bankarstvo su vršile koordinirane aktivnosti na sprovođenju svojih strategija, te je u samoj implementaciji istih učestvovao višeinstitucionalni tim od predstavnika Centralne banke Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: CB BiH) i entitetskih agencija za bankarstvo.

Zbog negativnih uticaja globalne finansijske krize na bankarski sistem, a kasnije i dužničke krize u EURO zoni, na globalnom nivou mijenjaju se dokumenti koji su predstavljali svojevremeno osnov za postavljanje osnovnih pravila/preporuka po pitanju adekvatnosti kapitala i jačanja bankarskog sektora:

- Bazelskog sporazuma iz 2006. godine, i
- CRD I iz 2006. godine, u koju je inkorporiran Bazelski dokument - Direktiva 2006/48/EC, koja se odnosi na osnivanje i poslovanje kreditnih institucija i Direktiva 2006/49/EC, koja se odnosi na adekvatnost kapitala investicijskih preduzeća i kreditnih institucija.

Na globalnom nivou izvršena je revizija postojećeg Bazela II, u smislu uvođenja Bazela III. Bazelski komitet za superviziju banaka (u daljem tekstu: BCBS) je izdao čitav niz novih dokumenata, koji predstavljaju reformu za jačanje globalnih pravila kapitala i likvidnosti, sa ciljem uspostavljanja otpornijeg bankarskog sektora. Prema BCBS-u, implementacija Bazela III zahtijeva period tranzicije od 2011. do kraja 2018. godine, odnosno punu primjenu od 01.01.2019. godine. Uporedo sa izmjenama Bazela II izvršene su izmjene i u regulatornom okviru EU, odnosno CRD-a II i III i CRD IV.

Implementacija novih standarda, odnosno Bazela II u BiH predviđa oprezan i postepen prelazak na novi regulatorni okvir u BiH, počevši od jednostavnih, do složenijih pristupa, a što je u skladu i sa preporukom MMF-a u Izvještaju BiH „Vanredno planiranje finansijskog sektora za pripravnost na krizu“, od maja 2012. godine.

Konačni cilj implementacije Strategije je i istovremeno usklađivanje sa odgovarajućim direktivama EU, čime bi BiH pravovremeno ispunila jedan od bitnih uslova za pristup u članstvo EU. Provođenje Strategije predviđa određene faze u implementaciji, koje bi najvećim dijelom korespondirale i sa naknadnim revidiranim dokumentima BCBS i EU, zaključno do kraja 2018. godine.

U skladu sa Strategijom Agencije, planirano je da se pripremi i iskoordinira sa ABRs-om na nivou bankarskog sistema u BiH, preliminarna analiza uticaja izmjene podzakonskog okvira u segmentu kreditnog rizika na adekvatnost kapitala banaka, odnosno Preliminarna studija kvantitativnog uticaja primjene standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik QIS (u daljem tekstu: preliminarni QIS). QIS treba da obuhvati segment standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnog zahtjeva za kreditni rizik, uključujući i tehnike ublažavanja kreditnog rizika (u daljem tekstu: CRM) - kvantitativni i kvalitativni dio Upitnika koji je bio planiran da se pošalje bankama, najkasnije do 30.04.2013. godine, uz

aktivno uključivanje u cijeli proces i Udruženja banaka BiH (u daljem tekstu: UBBiH). S tim u vezi, u prethodnom periodu, izvršene su sljedeće aktivnosti:

- Dana 30.04.2013. godine aktom Agencije broj:10-1433/13, dostavljen je svim komercijalnim bankama u FBiH i UBBiH preliminarni QIS. Naprijed navedena aktivnost iskoordinirana je sa ABRS, odnosno usaglašeni QIS između entitetskih agencija za bankarstvo, poslan je i od strane ABRS bankama u Republici Srpskoj, odnosno UBBiH;
- Aktom Agencije broj:10-1433-1/13 od 20.05.2013. godine UBBiH i svim bankama u FBiH, dostavljene su dodatne tabele koje je bilo potrebno ispuniti i dostaviti Agenciji zajedno sa QIS-om, uz zahtjev imenovanja odgovorne-kontakt osobe u banci, zadužene za podatke ispunjene u QIS-u i koja zajedno sa direktorom banke zvanično potpisuje ispunjeni QIS koji se dostavlja Agenciji. Preliminarni QIS (kvantitativni i kvalitativni dio), kao i dostavljene tabele, banke su trebale popuniti podacima na finansijski datum 31.12.2012. godine;
- Nakon sagledavanja dostavljenog QIS-a, banke su određene nejasnoće i pitanja dostavile na UBBiH, te nakon sortiranja i sistematizovanja istih putem UBBiH dostavljeni su entitetskim agencijama za bankarstvo. Naime, dopisom UBBiH broj: I-71/13 od 31.05.2013.godine, dostavljena su entitetskim agencijama objedinjena pitanja i komentari bankarskog sektora (na UBBiH) vezano za provođenje preliminarnog QIS-a;
- Dopisom Agencije broj: 10-1433-2/13 od 11.06.2013. godine, po usaglašavanju sa ABRS, dostavljeni su svim bankama u FBiH objedinjeni odgovori na upite/pitanja banaka vezano za provođenje preliminarnog QIS-a.

Prema dogovorenim rokovima realizacije preliminarnog QIS-a, banke su trebale da do 05.07.2013. godine dostave popunjeni preliminarni QIS.

QIS je dostavljen svim komercijalnim bankama u FBiH - 18 komercijalnih banaka. U šestom mjesecu tekuće godine ukinuta je bankarska dozvola jednoj banci, tako da ukupan broj banaka koje ulaze u obradu i analizu QIS-a je smanjen i iznosi 17 komercijalnih banaka. U roku su dostavljeni ispunjeni QIS-evi od strane 15 banaka, a dvije banke su tražile produženje roka, nakon kojeg su i one dostavile popunjeni QIS.

Nakon dostavljanja QIS-a od strane svih banaka u FBiH, pristupilo se pregledu dostavljene dokumentacije. U dijelovima dostavljenog QIS-a kod pojedinih banaka gdje su uočene određene nelogičnosti kontaktirale su se banke, gdje su zatražena dodatna objašnjenja, ili određene korekcije, odnosno ispravke, ukoliko je to bilo neophodno.

Cilj provođenja preliminarnog QIS-a je dobivanje projicirane stope adekvatnosti kapitala na nivou bankarskog sistema FBiH, odnosno efekata primjenom standardiziranog pristupa za izračun kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik.

Sa stanovišta kvalitete dostavljenih podataka od strane banaka u FBiH, može se reći da one predstavljaju jedan solidan, odnosno dobar početni osnov za analizu podataka od strane Agencija, izuzimajući dio QIS-a koji se odnosi na CRM, odnosno tehnike umanjenja kreditnog rizika, čiju tačnost, odnosno kvalitet podataka nije moguće trenutno cijeliti, obzirom da se radi o novoj tematici i da banke još uvijek nemaju dobru bazu podataka kao potporu.

Također, ovaj QIS je preliminarni i nije sveobuhvatan, te samim tim ne može dati konačne projicirane pokazatelje, obzirom da ne uključuje sve rizike, kao ni kapitalne zahtjeve prema Bazelu III. Dalji proces implementacije Strategije podrazumijeva provođenje i drugih sveobuhvatnijih kvantitativnih studija, kada se za to steknu uslovi.

Za potrebe ove analize izvršena je podjela banaka u FBiH sa tri aspekta na sljedeći način:

1. Prema veličini aktive:

- Velike banke (4 banke), banke sa aktivom preko milijardu KM, koje predstavljaju 68,4% ukupne aktive bankarskog sistem FBiH,
- Srednje banke (3 banke) sa aktivom od 500 miliona KM do milijardu KM, što čini 15,9% ukupne aktive bankarskog sistema FBiH i
- Manje banke (10 banaka) sa aktivom do 500 miliona KM, koje predstavljaju 15,7% ukupne aktive bankarskog sistem FBiH;

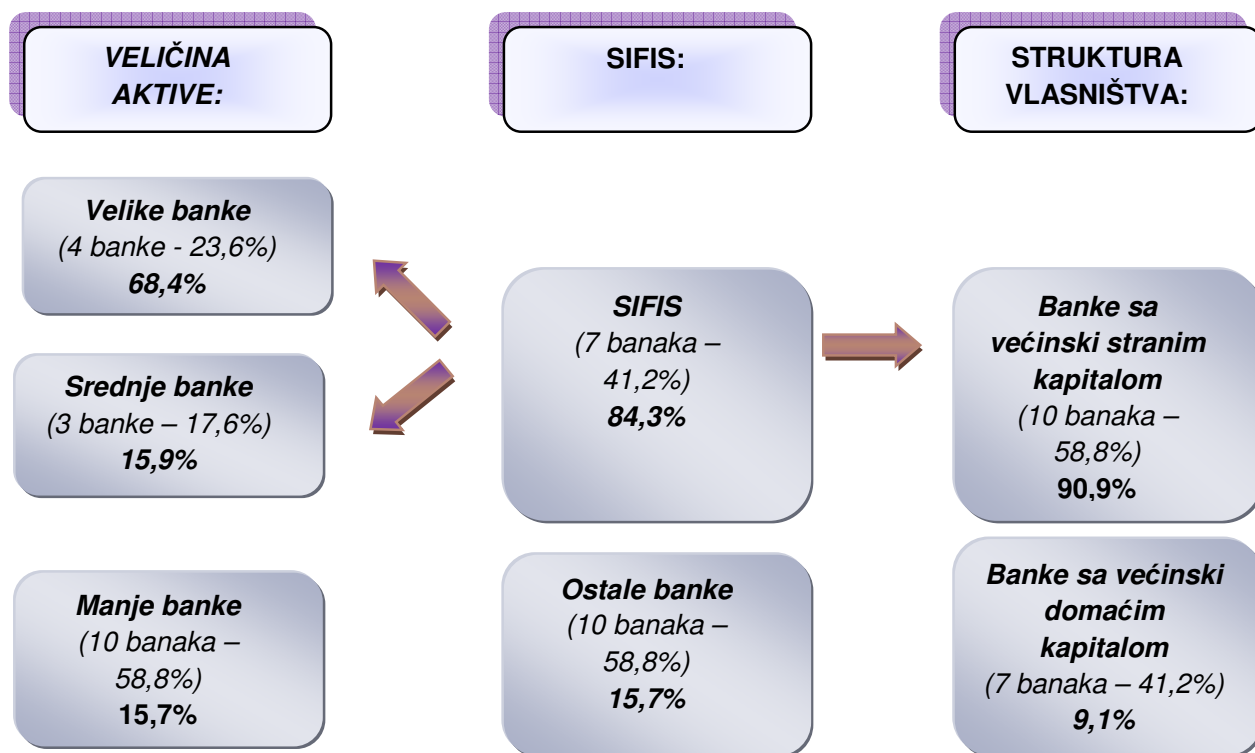
2. Prema uspostavljenoj metodologiji za utvrđivanje liste sistemski važnih banaka (u daljem tekstu: SIFIS) a po osnovu „Memoranduma o uspostavljanju Metodologije za utvrđivanje liste sistemski važnih banaka u BiH“, potpisanog u junu 2013. godine od strane CB BiH i entitetskih agencija za bankarstvo:

- SIFIS (7 banaka) koje učestvuju sa 84,3% i
- Ostale banke (10 banaka) koje učestvuju sa 15,7% u ukupnoj aktivni bankarskog sistema FBiH; kao i

3. Prema vlasništvu:

- Banke sa većinski stranim kapitalom (10 banaka) koje učestvuju sa 90,9% i
- Banke sa većinski domaćim kapitalom (7 banaka) koje učestvuju sa 9,1% u ukupnoj aktivni bankarskog sistema FBiH.

SIFIS prema veličini svoje aktive spadaju u velike i srednje banke i sve su prema vlasništvu banke sa većinski stranim kapitalom, što se može sagledati i iz sljedećeg grafikona:

3. PRELIMINARNI QIS – OSNOVNE KOMPONENTE

Preliminarni QIS koji je predmet analize predstavlja studiju kvantitativnog uticaja primjene standardizovanog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik u FBiH. Sastoji se iz dva dijela i to:

1. Dio I – Uputstva za popunjavanje izvještaja KR-SP - standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik sa primjenom tehnika ublažavanja kreditnog rizika/CRM (u daljem tekstu: Uputstvo), i
2. Dio II – Upitnika o procesu pripreme implementacije Bazela II/CRD, odnosno pitanja vezana za primjenu standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik sa primjenom tehnika ublažavanja kreditnog rizika/CRM (u daljem tekstu: Upitnik).

Kreditni rizik druge ugovorne strane, kreditni derivati i CRM prema sveobuhvatnom metodu finansijskog kolaterala nisu bili uključeni u ovaj preliminarni QIS.

Banke su bile u obavezi da popune kvantitativni dio QIS-a – Dio I, sa stanjem na finansijski datum 31.12.2012. godine, odnosno obrazac KR-SP (pojedinačno po klasama izloženosti i zbirno), kao i propisani Obrazac br. 1, tabele A i C, odnosno prilagođeni Obrazac br. 1 – tabela B, razvrstan pojedinačno po pozicijama. U ovom kvantitativnom dijelu, dato je tekstualno, kroz Uputstvo, pojašnjenje pojedinačnih klasa izloženosti, način dodjeljivanja pondera rizika za svaku klasu izloženosti, kolona obrasca KR-SP koje se trebaju popuniti, kao i objašnjenje materijalne i nematerijalne kreditne zaštite i prihvatljivih finansijskih kolaterala i ostalih instrumenata kreditne zaštite u okviru CRM. Pored tekstualnog dijela dati su i praktični primjeri načina popunjavanja obrazaca i pojedinačnih klasa izloženosti kroz obrazac KR-SP.

Dio preliminarnog QIS-a koji se odnosi na Upitnik (Dio II) sadrži pitanja, na koja su banke trebale da daju svoje odgovore, vezano za primjenu standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik sa primjenom CRM. Isti je koncipiran kroz četiri tematske oblasti koje obuhvataju sljedeće:

- Proces pripreme za implementaciju Bazela II;
- Korištenje pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik;
- Standardizirani pristup za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik; i
- Tehnike ublažavanja kreditnog rizika - CRM.

Analiza preliminarnog QIS-a treba da pokaže kako banke planiraju, na koji način se pripremaju i koliko su spremne za implementaciju Bazela II/CRD, koje potencijalne poteškoće su identificirale u procesu pripreme i implementacije, te analizom kvantitativnog dijela preliminarnog QIS-a sagledavanje projicirane stope adekvatnosti kapitala na nivou bankarskog sistema FBiH primjenom standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik.

U nastavku QIS-a daju se rezultati obrađenih podataka bankarskog sistema u FBiH sa stanjem na finansijski datum 31.12.2012. godine.

4. DIO I – UPUTSTVO ZA POPUNJAVANJE IZVJEŠTAJA KR-SP – ANALIZA PODATAKA

4.1 Uvod

Izloženosti (stavke bilansa i vanbilansa) koje su predmet izračuna rizikom ponderisane aktive prema standardiziranom pristupu su identične izloženostima definisanim Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka (u daljem tekstu: Odluka).

Iznos ukupne izloženosti prije ponderisanja i kreditne konverzije u QIS-u je veći za 424,5 miliona KM ili 2,5% u odnosu na Odlukom definisan obračun, iz razloga što se za potrebe QIS-a od bruto vrijednosti oduzimala samo ispravka vrijednosti prema MRS-u 39 i rezervisanja prema MRS-u 37. Kod većeg broja banaka (njih 14) značajno je smanjen iznos rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata za 1.402 miliona KM, dok je kod preostale 3 banke neznatno povećan za 60 miliona KM. Sumarno, na nivou sistema, ponderisana aktiva je manja za 1.342 miliona KM ili visokih 12,1%. Najznačajnije smanjenje zabilježile su SIFIS, njih 7, u iznosu od 1.209 miliona KM (86,2% ukupnog smanjanja), ponajprije zbog primjene nižih pondera rizika po određenim rizičnim kategorijama, naročito pondera 75% i pondera 35%. Tri manje banke zabilježile su povećanje rizikom ponderisane aktive prije svega zbog povećanja pondera rizika sa 100% na 150% za kategoriju izloženosti sa statusom neispunjavanja obaveza (default), te smanjenja nerizičnih izloženosti koje prema Odluci nose ponder 0%. Istovremeno se kod tih banaka nije povećala upotreba povoljnijih pondera rizika, 35%, 50% i 75%, u dovoljnoj mjeri koja bi kompenzirala navedeno povećanje iznosa ponderisane aktive. Takođe, pojedine male banke uopšte nisu koristile ponder rizika 35%, tj. nisu iskazale izloženosti ili dijelove izloženosti koje su potpuno obezbijeđene hipotekama na stambenim nekretninama.

4.2 Analiza dostavljenih podataka

Osnovne izmjene u odnosu na postojeći izračun odnose se na redefinisane pojedinih kategorija izloženosti, usklađivanje određenih definicija, i u skladu s tim korištenje izmijenjenih, tačnije novih pondera rizika. Ponder kreditnog rizika za svaku pojedinačnu izloženost se dodjeljuje prema klasi izloženosti i nivou kreditnog kvaliteta koji se utvrđuje na osnovu kreditnih rejtinga dodijeljenih od strane podobnih vanjskih institucija za procjenu kreditnog rizika (u daljem tekstu: VIPKR).

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 0% je primjenom QIS-a propisanih zahtjeva ostala na skoro istom nivou (3.626 miliona KM) u odnosu na postojeću metodologiju obračuna. Iznos je uvećan za 0,05% ili 1,9 miliona KM. Ono što je evidentno je da je ova grupa umanjena za stalnu imovinu osiguranu u punom iznosu koja prema pristupu QIS-a nosi ponder od 100% (iznosi 429 miliona KM). Takođe, plasmani koji su osigurani kolateralom u obliku novčanog depozita (162 miliona KM) i potencijalne obaveze banke koje su osigurane kolateralom u obliku novčanog depozita (51 milion KM) nose ponder rizika dužnika (npr. stanovništvo, privredna društva itd.), dok se nerizičnost ovakvog potraživanja iskazuje kroz CRM. S druge strane, uvećanje se odnosilo na dio grupe s ponderom rizika od 20%, tačnije na dio potraživanja od banaka (sredstva po viđenju) koja su metodologijom QIS-a klasifikovana u novčana sredstva.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 20% prema podacima dostavljenim za potrebe QIS-a iznosi 1.086 miliona KM. Opseg ove grupe je gotovo jednak kao i one propisane Odlukom (1.459 miliona KM), sa razlikom koja je navedena u prethodnom paragrafu kada su u pitanju

depoziti po viđenju kod banaka. Iz navedenog razloga ova grupa je prema QIS manja u odnosu na postojeću metodologiju za 25,5% ili 373 miliona KM.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 35% je u skladu s odredbama Bazel-a II uvedena za potrebe ovog QIS-a, dok ista nije definisana od strane Odluke. Banka će primijeniti ponder kreditnog rizika 35% za izloženosti ili dijelove izloženosti koje su potpuno obezbijeđene hipotekama na stambenim nekretninama, ukoliko su ispunjeni određeni uslovi. Dakle, opseg ove grupe su isključivo potraživanja od privrednih društava i stanovništva koja su osigurana stambenim nekretninama (526 miliona KM), a koja prema Odluci nose ponder 100% i klasifikovana su kao sva preostala aktiva.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 50% pretrpjela je značajne izmjene. Prema postojećoj metodologiji istu su činila isključivo potraživanja od banaka u BiH (48 miliona KM). Prema QIS-u istu mogu sačinjavati potraživanja po različitim osnovama, klasifikovana u različite kategorije, a sve u skladu s kreditnim rejtinzima. Dakle, opseg ove grupe su izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama, izloženosti prema regionalnim vladama i lokalnim vlastima, izloženosti prema tijelima javnog sektora, izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama, izloženosti prema institucijama izloženosti prema privrednim društvima, izloženosti obezbijeđene hipotekama na nekretninama, izloženosti po osnovu pokrivenih obveznica, izloženosti prema institucijama i privrednim društvima za koje su dostupni kratkoročni kreditni rejtnzi i izloženosti po osnovu ulaganja u udjele otvorenih investicionih fondova. Prema podacima dostavljenim za potrebe QIS-a ista iznosi 1.978 miliona KM, što je rezultat preseljenja pojedinih izloženosti iz gore navedenih kategorija.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 75% je naredna grupa uvedena za potrebe ovog QIS-a u skladu sa odredbama Bazel-a II. Banke će dodijeliti ponder kreditnog rizika 75% izloženostima prema stanovništvu. Dakle, opseg ove grupe su isključivo potraživanja od stanovništva i dio potraživanja pravnih lica koji prema definiciji navedenoj u QIS-u pripadaju kategoriji stanovništva (ukupno 4.762 miliona KM), a koja prema Odluci nose ponder 100% i klasifikovana su kao sva preostala aktiva.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 100% pretrpjela je najznačajnije izmjene, te je ista najznačajnije uticala na smanjanje ukupnog iznosa rizikom ponderisane aktive. Prema Odluci ista je sadržavala "svu preostalu aktivu" (najznačajniji iznos se odnosio na potraživanja po kreditima pravnih i fizičkih lica) i pozicije vanbilansa (nakon kreditne konverzije) u ukupnom iznosu od 12.128 miliona KM. Obzirom da se prema pristupu QIS-a potraživanja od pravnih i fizičkih lica klasifikuju u grupe 20%, 35%, 50%, 75%, 100% i 150% u zavisnosti od kreditnog rejtinga, sredstva obezbijeđenja, ili jednostavno propisanog pondera, ova grupa je umanjena za 6.722 miliona KM ili čak 55,4% i iznosi 5.406 miliona KM. Imajući u vidu samo dvije nove grupe pondera (35% i 75%) može se vidjeti da je predmetna grupa zabilježila smanjenje samo iz razloga prelijevanja u ove dvije grupe za 5.288 miliona KM ili 78,7% ukupnog smanjenja. S druge strane, u skladu sa uputama QIS-a zabilježeno je povećanje ove rizične grupe, prvenstveno u skladu s kreditnim rejtinzima, kao i eksplicitno propisanim ponderima (npr. stalna sredstva).

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 150% je još jedna grupa uvedena za potrebe ove QIS u skladu s odredbama Basel-a II. Istu (298 miliona KM) čine uglavnom izloženosti po osnovu dospjelih nenaplaćenih potraživanja iako je moguće da u istu budu klasifikovane visokorizične izloženosti, te potraživanja iz svih ostalih kategorija ukoliko je kreditni rejting izuzetno loš.

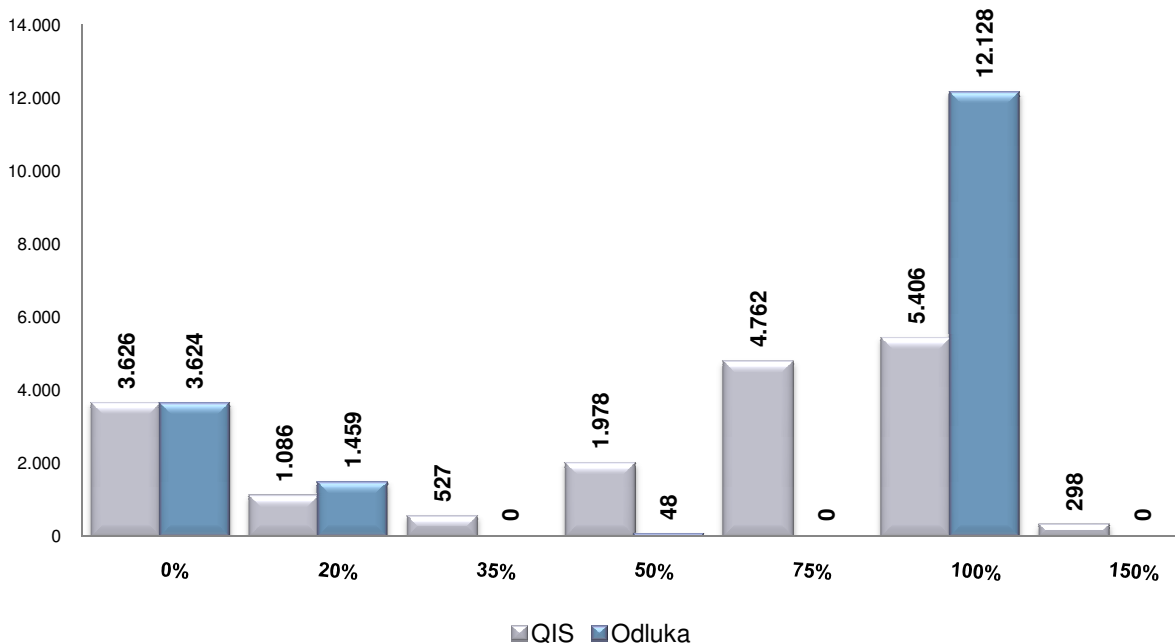
Sve gore navedeno može se sumirati u sljedećoj tabeli:

Tabela 1. Neto iznos izloženosti i ponderisana aktiva po ponderima rizika - u 000 KM -

Raspoređivanje ukupne izloženosti prema ponderima rizika:	QIS		Odluka	
	Stanje pozicije	Ponderisana aktiva	Stanje pozicije	Ponderisana aktiva
0%	3.626.051	0	3.624.081	0
20%	1.086.343	169.273	1.458.578	291.714
35%	526.407	183.005	0	0
50%	1.978.190	926.255	48.255	24.127
75%	4.761.815	3.192.728	0	0
100%	5.406.118	4.801.735	12.127.892	10.739.297
150%	298.373	439.839	0	0
UKUPNO:	17.683.297	9.712.835	17.258.806	11.055.138

Kako je vidljivo iz prethodne tabele ukupan rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata bi se praktičnom primjenom standardizovanog pristupa Bazela II smanjio sa 11.055 miliona KM na 9.713 miliona KM, odnosno za 12,1%.

Neto izloženost aktive po ponderima rizika prema Odluci i QIS-u

4.3 Tehnike smanjenja kreditnog rizika (CRM) - efekti zamjene

Prema QIS-om definisanim kriterijima kreditna zaštita može biti nematerijalna ili materijalna. Nematerijalna kreditna zaštita je tehnika ublažavanja kreditnog rizika prema kojoj smanjenje kreditnog rizika po izloženostima proizilazi iz obaveze trećeg lica da izvrši plaćanje određenog iznosa banci u slučaju neizmirenja obaveza dužnika ili nastanka drugog ugovorenog kreditnog događaja koji se odnosi na tog dužnika (garancija). Materijalnu kreditnu zaštitu čine finansijski kolateral (npr. gotovina i gotovinski ekvivalenti u banci, zlato, određene vrste dužničkih i vlasničkih vrijednosih papira i dr.) i ostali instrumenati materijalne kreditne zaštite (npr. bilansno netiranje, polise osiguranja i dr.).

Iako pojam - CRM predstavlja novitet u odnosu na postojeću Odluku, u suštini, elementi tehnika smanjenja kreditnog rizika (novčani depoziti) se koriste i u sadašnjoj regulativi, ali je dijelom drugačiji tretman istih na izračun rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata.

Prema dosadašnjem pristupu plasmani ili dio plasmana banaka koji su osigurani kolateralom u obliku novčanog depozita nosio je ponder 0%, dok prema pristupu CRM putem namjenskih depozita neto izloženost određenog plasmana se prvobitno svrstava u ponder rizika prema bonitetu dužnika, a nakon toga se umanjuje za iznos depozita koji predstavlja pokriće. Dakle, krajnji efekat oba pristupa na visinu rizikom ponderisane aktive je jednak. Prema QIS-u banke u bankarskom sistemu FBiH su prikazale ukupan učinak CRM-a u visini od 306 miliona KM. Od toga se na finansijski kolateral, tj. namjenske depozite koji služe kao kolateral odnosi 228 miliona KM, ili 74,5%.

Izmjena koja je dijelom uticala na smanjanje rizikom ponderisane aktive je korištenje nematerijalne kreditne zaštite (garancije). Iako su banke u svojoj dosadašnjoj praksi koristile garancije kao osiguranje povrata svojih potraživanja, iste nisu uticale na obračun rizikom ponderisane aktive. Bankarski sistem FBiH je u tabelama popunio podatak od 72 miliona KM potraživanja osiguranih garancijama (23,5% ukupnog iznosa efekata zamjene) koje su kroz smanjenje pondera direktno uticale na visinu ponderisane aktive.

Može se zaključiti da se CRM po standardiziranom pristupu u FBiH uglavnom svode na namjenske depozite i garancije, i iste iznose 300 miliona KM ili 98% ukupno prijavljenog iznosa efekata primijenjenih tehnika ublažavanja kreditnog rizika.

4.4 Stopa adekvatnosti kapitala - analiza na agregatnoj osnovi

S obzirom da Odluka nije u skladu sa Bazel-om II, za potrebe QIS-a, za izračun stope adekvatnosti kapitala, tačnije za određivanje brojnika navedenog pokazatelja, korištena su dva scenarija:

- ❑ Scenarij 1: neto kapital u skladu sa važećom Odlukom, odnosno prema izvještajnim podacima (Obrazac 1A) sa 31.12.2012. godine i
- ❑ Scenarij 2: neto kapital umanjeno za iznos nedostajućih rezervi za kreditne gubitke po regulatornom zahtjevu i za iznos opštih rezervi za pokriće kreditnih gubitaka za aktivu banke procijenjenu kao kategorija A – Dobra aktiva.

Napominjemo, da Scenarij 2 nije u potpunosti u skladu sa odredbama Bazel-a II i Basel-a III koji zahtjeva izmjene gore navedenih stavki, kao i drugih pozicija kapitala, a što će biti predmet nove regulative vezano za ovu oblast.

Prema Scenariju 1, po kojoj neto kapital nije pretrpio nikakve izmjene, primjenom novih pravila na nivou bankarskog sistema FBiH ostvarila bi se stopa adekvatnosti neto kapitala od 19,54%, što je za 2,18 procentnih poena više od stope izračunate prema postojećoj regulativi (17,36%). Prema Scenariju 2, ostvarila bi se stopa adekvatnosti neto kapitala od 18,45%, što je za 1,09 procentnih poena više od stope izračunate prema postojećoj regulativi. Neto kapital bi se na nivou bankarskog sistema smanjio za 116 miliona KM, odnosno 5,56% iz razloga isključenja iznosa opštih rezervi za pokriće kreditnih gubitaka u iznosu od 211 miliona KM (stavka dopunskog kapitala), i iznosa nedostajućih rezervi za kreditne gubitke po regulatornom zahtjevu u iznosu od 95 miliona KM (odbitna stavka od kapitala). I pored smanjenja visine neto kapitala povećanje stope adekvatnosti je primarno rezultat smanjenja izloženosti rizicima, odnosno načina obračuna rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata.

Ukupni ponderisani rizici (nazivnik stope adekvatnosti kapitala) smanjili bi se primjenom novih pravila za 1.342 miliona KM ili 11,16%.

Dekomponira li se smanjenje po vrstama rizika, što je iskazano u Tabeli 2., dolazi se do zaključka da je smanjenje ukupnih ponderisanih rizika posljedica smanjenja izloženosti isključivo kreditnom riziku. Prema podacima dostavljenim za potrebe QIS-a izloženost po osnovu kreditnog rizika smanjila bi se na nivou sistema za 12,14%. Ostali ponderisani rizici – tržišni i operativni – ostaju nepromijenjeni.

Tabela 2: Rezultati QIS-a - u 000 KM -

Opis	Odluka	Scenarij 1	Scenarij 2
a. Iznos neto-kapitala banke	2.087.303	2.087.302	1.971.235
b. Rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata	11.055.138	9.712.835	9.712.835
c. POR (ponderisani operativni rizik)	969.953	969.953	969.953
d. PTR (ponderisani tržišni rizik)	0	0	0
e. Ukupni ponderisani rizici (b+c+d)	12.025.092	10.682.789	10.682.789
Stopa neto-kapitala (a/e)	17,36%	19,54%	18,45%

4.5 Stopa adekvatnosti kapitala - analiza na pojedinačnoj osnovi

Sve banke bankarskog sistema FBiH imaju po svim scenarijima stope adekvatnosti kapitala iznad propisanog minimum (12%). Čak štaviše, posmatrajući stope adekvatnosti kapitala s aspekta pojedinih grupa banaka, zaključuje se da su stope kako sistema, tako i pojedinih grupa daleko iznad propisanog minimuma, odnosno bankarski sistem je kapitaliziran na zadovoljavajućem nivou.

Kod 7 banaka (SIFIS), nakon primjene novih pravila, došlo bi do povećanja stope adekvatnosti neto kapitala u oba slučaja za 2,17 i 0,8 procentnih poena, dok bi kod ostalih banaka u sistemu (njih 10) došlo do povećanja stope prema Scenariju 1 za 1,9, a prema Scenariju 2 za 2,32 procentna poena.

Promatrajući stope adekvatnosti kapitala s aspekta pojedinih grupa primjetne su velike razlike. Ono što je evidentno je da su ostale manje banke u sistemu bolje kapitalizirane, odnosno imaju značajno više stope adekvatnosti kapitala. Prema postojećoj metodologiji ista je veća, u odnosu na SIFIS, za 7,72 procentna poena, prema Scenariju 1 za 7,45, a prema Scenariju 2 za čak 9,24 postotna poena.

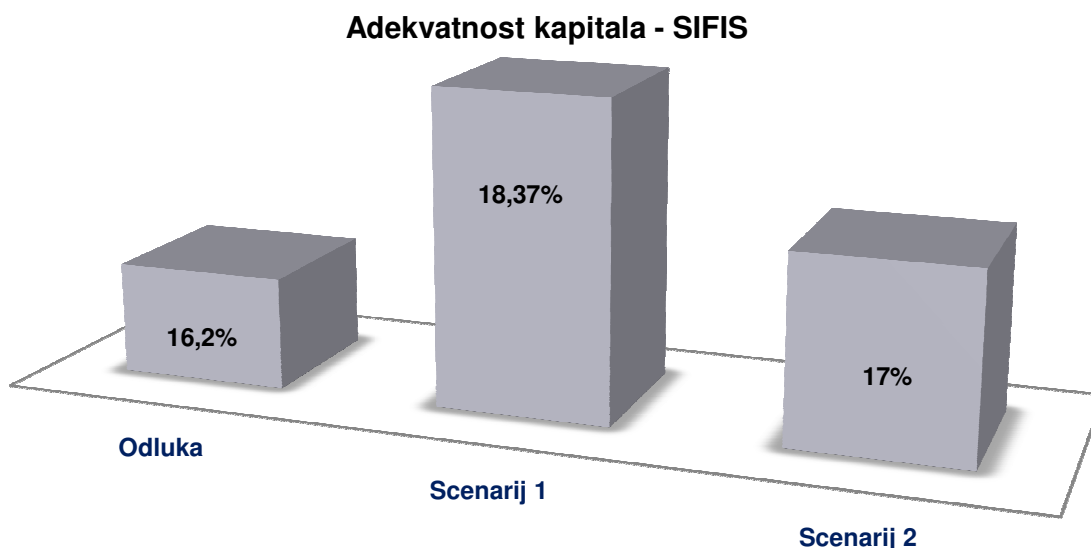

Kod SIFIS banaka, kao što je vidljivo u Tabeli 3., neto kapital je po Scenariju 1 ostao nepromijenjen, a zabilježeno je smanjenje izloženosti rizicima u visini od 12,87%, što dovodi do povećanja stope adekvatnosti kapitala od 2,17 procentnih poena (sa 16,2% na 18,37%). Prema Scenariju 2 neto kapital je smanjen za 122 miliona KM ili 7,43%, što uz smanjenje rizikom ponderisane aktive u visini od 12,87% rezultira povećanjem stope adekvatnosti kapitala od 0,8 procentnih poena (sa 16,2% na 17%).

Tabela 3: Rezultati QIS-a - SIFIS - u 000 KM -

Opis	Odluka	Scenarij 1	Scenarij 2
a. Iznos neto-kapitala banke	1.654.576	1.654.575	1.531.578
b. Rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata	9.393.723	8.185.031	8.185.031
c. POR (ponderisani operativni rizik)	822.131	822.131	822.131
d. PTR (ponderisani tržišni rizik)	0	0	0
e. Ukupni ponderisani rizici (b+c+d)	10.215.854	9.007.162	9.007.162
Stopa neto-kapitala (a/e)	16,2%	18,37%	17%

Adekvatnost kapitala kod SIFIS prema važećoj Odluci, Scenarij 1 i Scenarij 2 može se sagledati iz sljedećeg grafikona:

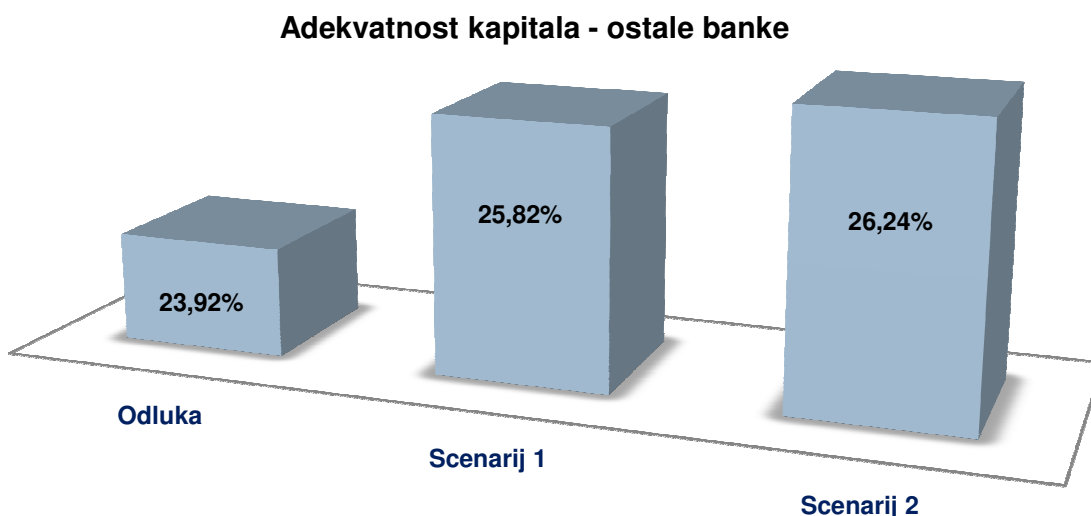

Kod ostalih manjih banaka stopa adekvatnosti ima rast od 7,94%, odnosno 9,70% prema Scenarijima 1 i 2 u odnosu na Odluku. U prvom slučaju neto kapital je ostao nepromijenjen, zabilježeno je smanjenje izloženosti rizicima u visini od 133 miliona KM (8,04%), što dovodi do povećanja stope adekvatnosti kapitala od 1,90 procentnih poena (sa 23,92% na 25,82%). Za razliku od SIFIS banaka, prema Scenariju 2, neto kapital je uvećan 1,60%, što uz smanjenje rizikom ponderisane aktive u visini od 8,04% rezultira većim povećanjem stope adekvatnosti kapitala za 2,32 procentna poena (sa 23,92% na 26,24%), u odnosu na Scenarij 1. Razlog za navedeno je činjenica da je iznos opštih rezervi za pokriće kreditnih gubitaka manji od iznosa nedostajućih rezervi za kreditne gubitke po regulatornom zahtjevu koji predstavlja odbitnu stavku od kapitala, a koji su za potrebe Scenarija 2 isključeni iz obračuna neto kapitala. Naprijed navedeno se može vidjeti iz sljedeće tabele:

Tabela 4: Rezultati QIS-a - Ostale banke - u 000 KM -

Opis	Odluka	Scenarij 1	Scenarij 2
a. Iznos neto-kapitala banke	432.727	432.727	439.657
b. Rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata	1.661.415	1.527.804	1.527.804
c. POR (ponderisani operativni rizik)	147.823	147.823	147.823
d. PTR (ponderisani tržišni rizik)	0	0	0
e. Ukupni ponderisani rizici (b+c+d)	1.809.238	1.675.627	1.675.627
Stopa neto-kapitala (a/e)	23,92%	25,82%	26,24%

Adekvatnost kapitala kod ostalih banaka prema važećoj Odluci, Scenarij 1 i Scenarij 2 može se sagledati iz sljedećeg grafikona:

5. DIO II – UPITNIK O PROCESU IMPLEMENTACIJE BAZELA II/CRD – ANALIZA PODATAKA

5.1 Proces pripreme za implementaciju Bazela II

Po pitanju pripremnih aktivnosti za implementaciju Bazela II, 5 SIFIS banaka su odgovorile da su ove aktivnosti sastavni dio plana matične banke (71,4% učešća ove grupe banaka), od kojih su sve banke sa većinski stranim kapitalom, odnosno 3 velike banke.

Banke koje ne spadaju u grupu SIFIS (50% učešća u ovoj grupi banaka), odnosno banke sa većinski domaćim kapitalom (57,1% učešća u ovoj grupi banaka) su se opredjelile za odgovor da su unutar banaka određeni zaposlenici koji će pored redovnih obaveza na sistemskoj osnovi razvijati i znanje o pravilima Bazela II.

Iz naprijed navedenog može se zaključiti da se veće banke, članice grupacija uglavnom u procesu pripreme oslanjaju na svoje matične banke, a da manje banke koriste interne resurse za razvijanje kapaciteta za implementaciju Bazela II. Dvije banke uopšte ne planiraju pripreme za implementaciju Bazela II za naredni period.

Proces pripreme za implementaciju Bazela II, strukturalno prema određenim grupama banaka može se sagledati iz sljedećeg grafikona:

Proces pripreme je sastavni dio matične banke	Uprava banke utvrđuje interne ljudske resurse za proces pripreme na sistemskoj osnovi	Uprava banke nije odredila interne ljudske resurse za proces pripreme na sistemskoj osnovi	Proces pripreme nije sastavni dio plana banke za naredni period
Veličina aktive: 3 velike banke, 2 srednje banke i jedna manja - 35,3%	Veličina aktive: 5 manjih banaka – 29,4%	Veličina aktive: jedna srednja banka i 3 manje banke – 23,5%	Veličina aktive: jedna velika banka i jedna manja banka – 11,8%
SIFIS: 5 SIFIS i jedna ostala banka - 35,3%	SIFIS: 5 ostalih banaka – 29,4%	SIFIS: jedna SIFIS i 3 ostale banke – 23,5%	SIFIS: jedna SIFIS i jedna ostala banka – 11,8%
Struktura vlasništva: 6 banaka sa većinski stranim kapitalom – 35,3%	Struktura vlasništva: jedna banka sa većinski stranim kapitalom i 4 banke sa većinski domaćim kapitalom – 29,4%	Struktura vlasništva: 2 banke sa većinski stranim kapitalom i 2 banke sa većinski domaćim kapitalom – 23,5%	Struktura vlasništva: jedna banka sa većinski stranim kapitalom i jedna banka sa većinski domaćim kapitalom – 11,8%

Kod većine banaka su određeni posebni timovi, odnosno službe, a u nekim slučajevima i direktori sektora za vođenje aktivnosti oko pripreme za implementaciju Bazela II.

Najveći broj banaka, odnosno 13 od ukupno 17 (76,5%), još uvijek nemaju vremenski plan aktivnosti koje su neophodne za pripremu implementacije Bazela II. Pri tome 4 SIFIS (57,1%), odnosno 4 banke sa većinski stranim kapitalom (40%) su odgovorile na način da im u trenutku objavljivanja relevantnih propisa njihovo interno znanje omogućava veći stepen spremnosti u implementaciji Bazela II.

Po pitanju glavnih problema vezano za praktičnu implementaciju Bazela II banke navode zahtjeve za prikupljanjem i ustrojavanjem adekvatne baze podataka po Bazelu II, što bi zahtjevalo dodatne intervencije na postojećim informacionim sistemima u bankama. Naprijed navedeno je naročito izraženo kod odgovora ostalih banaka koje ne spadaju u grupu SIFIS (60%), odnosno banaka sa većinski domaćim kapitalom (71,4%). Također, jedan od osnovnih problema praktične implementacije Bazela II banke vide u nedostatku ljudskih resursa.

Banke su uglavnom upoznate sa nekim posljedicama koje Bazel II može imati na njihovu banku (3 banke nisu u mogućnosti procijeniti iste), a ostale je moguće identificirati i prilagoditi tekućim aktivnostima. Kao pozitivne posljedice primjene Bazela II banke su u svojim odgovorima navele, između ostalog, sljedeće:

- manje kapitalne zahtjeve;
- povećanje koeficijenta adekvatnosti kapitala;
- unaprjeđenje upravljanja kolateralom;
- bolje upravljanje i kontrola rizika;
- smanjenje kapitalnih zahtjeva zbog uzimanja u obzir kolaterala, odnosno primjena CRM;
- precizniji i realniji izračin adekvatnosti kapitala;
- povećani kapitalni zahtjevi kod većih izloženosti rizicima a manji kod niske izloženosti rizicima i dr.

Kao negativne posljedice primjene Bazela II banke su u svojim odgovorima navele, između ostalog, sljedeće:

- značajna ulaganja za razvoj ili kupovinu softverskih rješenja;
- pokretne koje banka uzima kao kolateral ne smatraju se prihvatljivom vrstom osiguranja u izračunu kapitalnih zahtjeva;
- velika ulaganja koja naročito dolaze do izražaja kod uvođenja naprednih pristupa;
- dodatna ulaganja u IT infrastrukturu i ljudske resurse i dr.

Po pitanju značaja adekvatnosti kapitala u banci više od polovine banaka - 52,9% (9 banaka) smatra da je adekvatnost kapitala najvažniji elemenat strategije budućeg poslovanja banke, odnosno 11 banaka ili 64,7% da je značajan sa stanovišta ispunjavanja regulatornih zahtjeva, što utiče i na veću sigurnost poslovanja banaka (odgovore dalo 12 banaka ili 70,6%) i konkurentsku poziciju na tržištu (8 banaka ili 47,1%).

Kao najznačajniji izvor informacija vezano za pitanja Bazela II/CRD SIFIS (5 banaka ili 71,4%), odnosno 6 banaka sa većinski stranim kapitalom ili 60% su odgovorile da kao najznačajniji izvor koriste svoje matične banke. Preostale banke uglavnom kao izvor koriste učešće na seminarima u inostranstvu ili u zemlji, kao i korištenje web stranica relevantnih institucija.

Odgovori banaka na pitanje daljih aktivnosti po pitanju edukacije koje bi bile značajne za banke u oblasti kreditnog rizika su bili različiti u ovisnosti od same oblasti i to:

- 10 banaka ili 58,8% se odnosio na oblast, odnosno tretman CRM,
- 8 banaka, odnosno 47,1% je dalo važnost pitanju tretmana izračuna kapitalnog zahtjeva prema standardiziranom pristupu (3 SIFIS a 5 ostalih, odnosno 4 banke sa većinski stranim kapitalom i 4 banke sa većinski domaćim kapitalom, a u kategoriji podjele banaka po veličini aktive 8 banaka uglavnom iz reda srednjih i manjih banaka),
- 8 banaka, odnosno 47,1% je dalo važnost pitanju razumjevanja karakteristika pristupa zasnovanih na internim rejtinzima (5 SIFIS i 3 ostale, odnosno 7 banaka sa većinski stranim kapitalom i jedna banka sa većinski domaćim kapitalom, a u kategoriji podjele banaka po aktivni zastupljeno je 8 banaka iz svih grupa).

5.2 Korištenje pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik

Banke su uglavnom upoznate sa teoretskim karakteristikama i zahtijevanim minimalnim uslovima za korištenje različitih pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik

prema Bazelu II/CRD. Banke nisu upoznate sa detaljima po pitanju uslova za upotrebu pristupa zasnovanih na internim rejtinzima, odnosno nemaju dovoljno znanja u ovom segmentu. Međutim, 2 banke, od kojih je jedna SIFIS i spada u grupu srednjih banaka, a druga banka sa većinski stranim kapitalom i spada u grupu manjih banaka, nemaju saznanja o različitim pristupima za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik prema Bazelu II/CRD.

U dijelu Upitnika koji se odnosi na pitanje pristupa koje namjeravaju banke koristiti za izračun kapitalnog zahtjeva, od ukupnog broja banaka:

- 10 ili 58,8% banaka se opredjelilo za standardizirani pristup, od kojih je 5 SIFIS, odnosno 7 banaka sa većinski stranim kapitalom, koje pripadaju svim podkategorijama po veličini aktive;
- 5 banaka ili 29,4% još uvijek nije razmatralo izbor pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik, od kojih nijedna nije SIFIS, odnosno 4 banke su sa većinski domaćim kapitalom po vlasništvu, a spadaju u kategoriju manjih banaka po veličini aktive;
- 2 banke sa učešćem od 11,8% su se opredijelile za osnovni pristup zasnovan na internim rejtinzima (FIRB) a radi se o SIFIS, odnosno bankama sa većinski stranim kapitalom koje su po veličini aktive velike i srednje banke;
- nijedna banka se nije opredjelila za napredni pristup zasnovan na internim rejtinzima (AIRB).

U sljedećem grafikonu mogu se sagledati pristupi koje namjeravaju koristiti utvrđene grupe banaka za izračun kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik:

Kod SIFIS, razlog odabira određenog pristupa za izračun kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik, rezultat je politike matične banke na nivou grupacije, a ostale banke su odabrale

standardizirani pristup obzirom na veličinu banke, rizični profil banke, nedostak resursa za razvoj internih rejtinga i dr.

Od ukupno 17 banaka koje su predmetom ove analize, njih 13 ili 76,5% (od toga 4 SIFIS/velike banke; 2 SIFIS/srednje banke i 7 ostalih/manjih banaka, odnosno 8 banaka sa većinski stranim kapitalom i 5 banaka sa većinski domaćim kapitalom) još nije uradilo kvantitativnu procjenu uticaja odabranog pristupa za kreditni rizik na koeficijent adekvatnosti kapitala. Od preostalih banaka koje su uradile kvantitativnu procjenu uticaja odabranog pristupa za kreditni rizik na koeficijent adekvatnosti kapitala:

- 3 banke ili 17,6% smatraju da će odabrani pristup dovesti do povećanja adekvatnosti kapitala i to u rasponu od 1,2% do 3,2% (jedna SIFIS/srednja banka i 2 manje banke, odnosno 2 banke sa većinski stranim kapitalom i jedna banka sa većinski domaćim kapitalom); a
- jedna banka ili 5,9% (manja/ banka sa većinski domaćim kapitalom) smatra da će odabrani pristup dovesti do smanjenja adekvatnosti kapitala za 1,3 %.

Kod većine banaka izračunavanje stope adekvatnosti kapitala je u nadležnosti sektora/odjela računovodstva, sektora finansija, sektora upravljanja rizicima i dr. Većina banaka smatra da je u narednom periodu neophodno uključiti i druge organizacione dijelove u banci u proces izračunavanja kapitalnih zahtjeva prema Bazelu II/CRD (npr. IT sektor, sektor sredstava i dr.).

5.3 Standardizirani pristup za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik

5.3.1 Izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama

Za procjenu izloženosti banke prema državama, metodologiju za praćenje rizika zemlje koju dopunjuje sa odgovarajućim kreditnim rejtingima od VIPKR ili od Agencije za kreditiranje izvoza (u daljem tekstu: AKI) ima jedna SIFIS banka. Dvije SIFIS koriste metodologiju uspostavljenu od strane matične banke, dok jedna SIFIS ima metodologiju praćenja rizika zemlje. U 9 banaka ili 52,9% (2 SIFIS i 7 ostalih banaka) u ove svrhe koriste samo kreditne rejtinge od VIPKR ili AKI, a 4 banke (jedna SIFIS i 3 ostale banke) nemaju metodologiju praćenja rizika zemlje.

Kreditne rejtinge za procjenu rizičnosti država od rejting agencija (S&P, Moodys i Fitch) koristi 13 banaka (6 SIFIS i 7 ostalih manjih banaka). Kreditne rejtinge od rejting kuća ne koriste preostale 4 banke (jedna SIFIS i 3 ostale manje banke).

5.3.2 Izloženosti prema institucijama/multilateralnim razvojnim bankama/tijelima javnog sektora

Za procjenu izloženosti banke prema drugim bankama 2 SIFIS imaju metodologiju za praćenje rizika banke koju dopunjuje sa odgovarajućim kreditnim rejtingima od VIPKR ili AKI. Dvije SIFIS koriste metodologiju uspostavljenu od strane matične banke, dok kod jedne SIFIS matična banka odobrava limit izloženosti, kod druge SIFIS postoji metodologija praćenja rizika banaka. U 8 banaka ili 47,1% (jedna SIFIS i 7 ostalih banaka) u ove svrhe koriste samo kreditne rejtinge od VIPKR ili AKI, dok jedna banka sa većinski domaćim kapitalom koristi kreditne rejtinge od VIPKR i AKI samo za banke u stranom vlasništvu, a dvije banke sa većinski domaćim kapitalom nemaju metodologiju praćenja rizika banke.

Kreditne rejtinge za procjenu rizičnosti banaka od rejting agencija (S&P, Moodys i Fitch) koristi 14 banaka (6 SIFIS i 8 ostalih manjih banaka). Kreditne rejtinge od rejting kuća ne koriste 3 banke (jedna SIFIS i 2 ostale manje, banke sa većinski domaćim kapitalom).

Interes za dobijanje kreditnog rejtinga od VIPKR iskazalo je 6 banaka (4 SIFIS i 2 ostale banke sa većinski stranim kapitalom) dok 11 banaka (3 SIFIS i 8 ostalih banaka) nije razmatralo tu mogućnost.

Prema multilateralnim razvojnim bankama izložene su 2 banke (jedna SIFIS i jedna ostala, banka sa većinski stranim kapitalom). Multilateralne banke prema kojim su izložene banke u FBiH su: EBRD, EIB, IFC, CEB, EFSE i IDB - povremeno.

Prema tijelima javnog sektora izvan BiH izložene su 4 banke (3 SIFIS i jedna ostala, banka sa većinski stranim kapitalom). Izloženost prema tijelima javnog sektora izvan BiH odnosi se na: obveznice garantovane od strane države Belgije, Rumunije, Austrije, Holandije i Francuske, obveznice Hrvatske, Njemačke i Turske i trezorski zapisi Hrvatske.

Ulaganja u pokriveno obveznice koje je emitovala banka iz inostranstva ima jedna SIFIS. Iznos pokrivenih obveznica je 14 miliona KM, a obazbeđene su državnim garancijama (Belgije i Austrije).

5.3.3 Izloženosti prema privrednim društvima i stanovništvu

Eksterni kreditni rejting, kao osnovnu komponentu internog rejtinga banke, ne koristi ni jedna banka prilikom procjene kreditnog rejtinga privrednih društava.

Eksterni kreditni rejtingi koriste se kao dodatna informacija bančinoj metodologiji prilikom procjene kreditnog rejtinga privrednog društva kod 2 SIFIS banke, a 15 banaka ne uzima u obzir eksterne kreditne rejtinge prilikom procjene kreditne sposobnosti privrednih društava.

Banke koje u svojoj metodologiji prilikom procjene kreditnog rejtinga koriste rejtinge VIPKR, ne posjeduju podatak o prosječnom učešću ovih privrednih društava u ukupnom portfelju.

Prilikom definisanja veličine preduzeća 4 banke sa većinski domaćim kapitalom ne prave razliku između velikih, malih i srednjih preduzeća. Kod preostalih 13 banaka ili 76,5% (7 SIFIS, 3 manje banke sa većinski stranim kapitalom i 3 manje banke sa većinski domaćim kapitalom), 3 banke (3 manje banke i to dvije banke sa većinski stranim kapitalom i jedna banka sa većinski domaćim kapitalom) bez dostave kvantitativnih kriterija uključuju, između ostalog i kriterije visine ukupnog godišnjeg prihoda za mala, srednja i velika pravna lica u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji u FBiH. Dvije SIFIS banke imaju definisan jedan usklađeni kriterijum sa Zakonom o računovodstvu i reviziji u FBiH, dok kod preostalih 8 banaka, 2 SIFIS nisu usklađene sa naprijed navedenim Zakonom, a preostalih 6 banaka su djelimično usklađene.

Prema navodima i iskustvima banaka mala i srednja privredna društva:

- ❑ kao dužnici su rizičnija od velikih privrednih društava za 52,9% ili 9 banaka (4 SIFIS i 5 ostalih banaka),
- ❑ pojedinačna izloženost istih nikad ne prelazi 250 hiljada KM kod 2 manje banke sa većinski domaćim kapitalom,

- procedure, odobrenje kredita, monitoring i sl., različite su od procedura za velika privredna društva-puno su jednostavnije kod 5 banaka (2 SIFIS i 3 ostale banke).
- prilikom utvrđivanja kreditnog rejtinga veći akcenat se stavlja na kvalitativne informacije nego na finansijske pokazatelje kod 5 banaka (2 SIFIS i 3 ostale banke),
- postoji tendencija da je naplata lakša i bolja nego kod velikih privrednih društava kod 4 manje banke (jedna banka sa većinski stranim kapitalom i 3 banke sa većinski domaćim kapitalom),
- mala i srednja privredna društava koja otpočinju poslovanje rizičnija su za 14 banaka (6 SIFIS i 8 ostalih banaka).

Kreditni bonitet fizičkog lica banke razmatraju na pojedinačnoj osnovi i ne zasnivaju ga na ranijem iskustvu banke u poslovanju sa fizičkim licima kod svih banaka.

Prema podacima banaka najveća izloženost banke prema jednom malom i srednjem privrednom društvu iznosi:

- od 0,5 miliona KM do 3 miliona KM – kod 8 banaka (4 SIFIS, 3 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom i jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom),
- od 5 miliona KM do 8 miliona KM – kod 3 banke (jedna SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom),
- od 11 miliona KM do 20 miliona KM – kod 2 banke (jedna SIFIS banka i jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom),
- 2,4 miliona KM za mala i 20,6 miliona KM za srednja privredna društva kod jedne SIFIS,
- 3 banke su navele da nemaju dostupne podatke (jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 2 banke sa većinski domaćim kapitalom).

Udio prosječne izloženosti jednog malog i srednjeg privrednog društva u odnosu na ukupan portfolio kredita malih i srednjih privrednih društava iznosi:

- od 0,1% do 1% kod 7 banaka (5 SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i jedna banka sa većinski domaćim kapitalom),
- od 1,1% do 5% - kod 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom,
- 1,2% za mala i 3,5% za srednja privredna društva – jedna SIFIS,
- 5 banaka nemaju podatke, a 2 banke nisu dostavile podatke (jedna SIFIS, 2 manje banke sa većinski stranim kapitalom i 4 banke sa većinski domaćim kapitalom).

Podatke o gubicima od nenaplaćenih potraživanja od privrednih društava za vremenski period duži od 5 godina ima 12 banaka (5 SIFIS, 2 manje banke, sa većinski stranim kapitalom i 5 manjih banaka, sa većinski domaćim kapitalom), za period duži od tri godine ima jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom, za jednu prethodnu godinu podatke ima jedna SIFIS.

Jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom ima dostupne podatke od 2011. godine na nivou partije, dok jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom nije prikupila tražene podatke, a jedna SIFIS nije dostavila podatke.

Prema dostavljenim podacima banaka 11 banaka (3 SIFIS, 2 manje banke, sa većinski stranim kapitalom i 6 manjih banaka, sa većinski domaćim kapitalom) nema podatke o prosječnoj stopi naplate potraživanja od malih, srednjih i velikih privrednih društava.

Prosječne stope naplate potraživanja od malih i srednjih preduzeća su: do 3% kod jedne SIFIS; od 10% do 35% kod 2 banke (jedna SIFIS i 2 manje banke, sa većinski domaćim

kapitalom); od 80% do 90% kod 2 SIFIS; i preko 95% kod jedne manje banke, sa većinski stranim kapitalom.

Prosječne stope naplate potraživanja od velikih privrednih društava su: do 3,5% kod jedne SIFIS; od 10% do 35% kod 2 banke (jedna SIFIS i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom); od 80% do 90% kod 3 banke (2 SIFIS i jedne manje banke, sa većinski stranim kapitalom); podaci nisu dostupni za 11 banaka.

Prosječna stopa naplate kod malih i srednjih preduzeća veća je samo kod 3 banke (jedna SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom).

5.3.4 Izloženosti obezbjeđene hipotekom na nekretnine

Hipotekom na stambene nekretnine obezbjeđena su potraživanja od privrednih društava kod 16 banaka, a potraživanja od stanovništva kod svih 17 banaka koji su predmet analize.

U ukupnom iznosu potraživanja obezbjeđenih hipotekama na nekretninama udio potraživanja obezbjeđenih hipotekom na stambene nekretnine kod 76,5% ili 13 banaka iznosi od 3% do 55,18%, odnosno udio potraživanja obezbjeđenih hipotekom na poslovnim nekretninama iznosi od 27,33% do 97%.

Kod 6 SIFIS udio potraživanja obezbjeđenih hipotekama na stambene nekretnine iznosi od 6% do 35%, a udio potraživanja obezbjeđenih hipotekama na poslovnim nekretninama iznosi od 65% do 78,7%.

Kod ostalih 7 banaka (2 manje banke, sa većinski stranim kapitalom i 5 manjih banaka, sa većinski domaćim kapitalom) udio potraživanja obezbjeđenih hipotekama na stambene nekretnine iznosi od 3% do 55,18%, a udio potraživanja obezbjeđenih hipotekama na poslovnim nekretninama iznosi od 27,33% do 97%.

Četiri banke (jedna SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) nemaju dostupne podatke. Prema iskustvu banaka efikasnije sredstvo namirenja potraživanja su hipoteke na stambene nekretnine kod 58,8% ili 10 banaka (4 SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 5 manjih banaka sa većinski domaćim kapitalom), a kod 3 banke (jedna SIFIS i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) efikasnije sredstvo namirenja potraživanja su hipoteke na poslovnim nekretninama. Na osnovu iskustva 2 manje banke, sa većinski stranim kapitalom ne mogu izvući generalni zaključak, dok se 2 SIFIS nisu odredile koje hipoteke su generalno efikasnije sredstvo namirenja potraživanja.

Interno propisani minimalni odnos iznosa kredita i vrijednosti nekretnine koja služi kao sredstvo obezbjeđenja kod 14 banaka kreće se od 30% do 167%. Kod 6 SIFIS interno propisani minimalni odnos iznosa kredita i vrijednosti nekretnine kreće se od 75% do 167% a kod 8 manjih banaka (3 banke sa većinski stranim kapitalom i 5 banaka sa većinski domaćim kapitalom) od 30% do 150%. Jedna SIFIS ne definiše minimalni odnos iznosa kredita i vrijednosti nekretnine koja služi kao sredstvo obezbjeđenja, dok kod 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom podaci nisu dostupni.

Podatke o tržišnoj vrijednosti nekretnina banke u najvećem broju, odnosno 70,6% ili 12 banaka (5 SIFIS, 2 manje banke, sa većinski stranim kapitalom i 5 manjih banaka, sa većinski domaćim kapitalom) obezbjeđuju od ovlaštenih sudskih vještaka, od kojih neke

koriste i interne procjene, kao i podatke raspoložive iz drugih izvora, a 5 banaka (2 SIFIS i jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) obezbjeđuju od ovlaštenih (eksternih) procjenitelja.

Prema iskustvu banaka vrijednost nekretnina u slučaju realizacije hipoteke obično je približno jednaka tržišnoj vrijednosti nekretnina kod 2 SIFIS, manja od tržišne vrijednosti nekretnina kod 64,7% ili 11 banaka (4 SIFIS, 3 manje banke, sa većinski stranim kapitalom i 4 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) i u visini potraživanja kod jedne manje banke, sa većinski domaćim kapitalom. Tri banke (jedna SIFIS i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) nemaju dostupne podatke.

Kod realizacije/naplate hipoteke najčešće ostvarena vrijednost u odnosu na vrijednost nekretnine koju je banka imala u svojim evidencijama kod 64,7% ili 11 banka iznosi od 25% do 80%. Kod 5 SIFIS ostvarena vrijednost iznosi od 30% do 80% u odnosu na vrijednost nekretnine koju je banka imala u svojim evidencijama a kod 6 ostalih, uglavnom manjih banaka (2 banke sa većinski stranim kapitalom i 4 banke sa većinski domaćim kapitalom) iznosi od 25% do 65%.

Šest banaka (2 SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 3 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) nije dostavilo podatke.

Prosječno vrijeme naplate/realizacije založene nekretnine kod 82,4% ili 14 banaka kreće se od 1 do 2 godine kod neposredne prodaje nekretnine, uz saglasnost banke, odnosno od 2 do 9 godina kod prodaje u sudskom postupku. Najveći broj banaka navodi da je realizovao založenu nekretninu u periodu od 4 do 5 godine (8 banaka). Tri banke nemaju dostupne podatke.

Prema podacima banaka, banke vrijednost nekretnina koje su date kao hipoteka prate na način da sve banke prilikom odobravanja kredita pribavljaju izvještaj o procjeni vrijednosti založene nekretnine od ovlaštenog procjenitelja pri čemu banka:

- zahtijeva ovakvu procjenu jednom u 3 godine do momenta naplate potraživanja - jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom,
- same prate tržišnu vrijednost nekretnine u vezi sa dešavanjima na tržištu nekretnina - 11 banaka (6 SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 4 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom),
- procjenjuje nekretninu korištenjem vlastite specifične metodologije, i to vrši najmanje jednom godišnje – jedna SIFIS,
- obavezuje klijente da dostave minimalno jednom ponovnu procjenu nekretnine od strane sudskog vještaka - jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom,
- u toku trajanja kredita ne pribavlja izvještaj o procjeni vrijednosti založene nekretnine od ovlaštenog procjenitelja - jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom,
- zahtijeva procjenu od sudskog vještaka za privredna društva svake 2 godine, a za stanovništvo svakih 5 godina - jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom,
- jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom prati vrijednost nekretnina na više načina.

Pojedine banaka (3 banke) smatraju da se prava vrijednost nekretnine na području BiH ne može ustanoviti zbog nerazvijenog tržišta nekretnina, a pored toga vrijednost realizovana prodajom se obično značajno razlikuje od "tržišne" vrijednosti nekretnine.

5.3.5 Vanbilansne stavke

Banke u vanbilansnu u stavku „odobrenih neiskorištenih kredita“ uključuju neiskorištene limite na tekućem računu -17 banaka; neiskorištene limit na kreditnim karticama -16 banaka; neiskorištene, odobrene kratkoročne kredite-15 banaka; neiskorištene, odobrene dugoročne kredite - 14 banaka; neiskorištene, odobrene kreditne linije - 9 banaka, i okvirne kredite - 2 banke.

Sve banke odobravaju klijentima garancije (plative i činidbene). Akreditive ne odobrava jedna manja banka, sa većinski domaćim kapitalom, dok ostale banke odobravaju iste. Sve vanbilansne stavke banaka osigurane su nekim oblikom kreditne zaštite.

Banke su kao tipične vrste kreditne zaštite vanbilansnih stavki navele sljedeće:

- ❑ garancije domaćih i stranih banaka - 10 banaka (7 SIFIS i 3 manje banke, sa većinski stranim kapitalom),
- ❑ dužničke vrijednosne papire (obveznice) jedna SIFIS,
- ❑ vlasničke vrijednosne papire (dionice) - 8 banaka (6 SIFIS i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom),
- ❑ od ostalih tipičnih vrsta kreditne zaštite - 6 banaka (4 SIFIS i 2 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) je navelo kao ostale vrste nematerijalne kreditne zaštite - mjenice, depozite, nekretnine, pokretnu imovinu, police životnog osiguranja, jemstva, cesije, a kao ostalu kreditnu zaštitu 5 banaka je navelo (jedna SIFIS, jedna manja banka, sa većinski stranim kapitalom i 3 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom) - nekretnine, police životnog osiguranja, depozite, pokretnu imovinu.

Ugovor o netiranju potraživanja i obaveza proizišlih iz transakcija sa OTC derivatima između banke i klijenata sa većinom klijenata imaju 2 SIFIS. Ova ugovorna netiranja ne vrše 2 SIFIS, a preostalih 13 banaka ne zaključuje transakcije sa OTC derivatima.

Tržišnu vrijednost OTC derivata za cijeli portfolio OTC derivata evidentiraju 3 SIFIS. Evidentiranje tržišne vrijednosti 2 banke vrše mjesečno, a jedna dnevno. Tržišnu vrijednost samo za OTC derivate koji su dio knjige trgovanja evidentira jedna SIFIS i to na dnevnoj osnovi. Za obezbjeđenje od kreditnog rizika (kreditni rizik druge ugovorne strane) proizišlog iz transakcija sa OTC derivatima kao vrstu kreditne zaštite 2 banke koriste gotovinski depozit.

5.4 Tehnike ublažavanja kreditnog rizika

5.4.1 Uvod

Od ukupnog broja banaka:

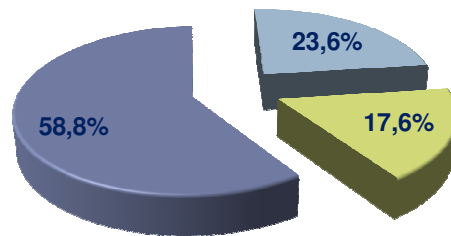
- ❑ 10 ili 58,8% (3 SIFIS/jedna velika i 2 srednje banke i 7 ostalih/manjih banaka, odnosno 6 banaka sa većinski stranim kapitalom i 4 banke sa većinski domaćim kapitalom) ima uopšteno interno usvojenu strategiju za korištenje kreditne zaštite;
- ❑ detaljnu interno usvojenu strategiju za korištenje kreditne zaštite imaju 4 SIFIS/ banke sa većinski stranim kapitalom ili 23,6%; a

- 3 manje banke, sa većinski domaćim kapitalom ili 17,6% nema uopšte interno usvojenu naprijed navedenu strategiju,

što se može sagledati u sljedećem grafikonu:

Usvojena strategija za korištenje CRM

- Da, uopštena - 10 banaka (3 SIFIS i 7 ostalih manjih banaka)
- Da, detaljna - 4 banke (SIFIS)
- Nema usvojene strategije - 3 banke (manje banke, sa većinski domaćim kapitalom)

Kod većine banaka (11 banaka ili 68,8%) navedena strategija je dio sveobuhvatne strategije upravljanja rizicima banke. Pri tome je pola od ukupnog broja banaka odgovorilo da ima pisane politike i definisane procedure u pogledu korištenja kreditne zaštite, a preostali broj banaka je odgovorilo da nema. Kod banaka koje imaju pisane politike i definisane procedure iste sadrže definiciju vrste kreditne zaštite koju banka prihvata, praćenje odnosno izloženosti, kao i koncentracije nastale iz kreditne zaštite, međusobne korelacije, procedure za realizaciju kreditne zaštite i dr.

Skoro sve banke (16 banaka) imaju definisane minimalne standarde (kriterije) vezano za dokumentaciju koja obezbjeđuju dobru pravnu osnovu u smislu realizacije prava iz kreditne zaštite u slučaju da dužnik dođe u status neizmirenja obaveze. Od najznačajnijih kriterija banke navode dokumentovanost, pravnu sigurnost, podobnost i dr.

Najveća pokrivenost (osiguranje nekom vrstom kreditne zaštite) prema procjeni banaka je izražena kod potraživanja od privrednih društava i stanovništva (53%), zatim vanbilansna potraživanja (32,4%), te potraživanja od institucija, multilateralnih razvojnih banaka, tijela javnog sektora i ostalo (14,6%). Banke rijetko koriste kolateral denominiran u valuti koja je različita od valute potraživanja (14 banaka). Izuzetak čine 3 banke, jedna je odgovorila da ne koristi naprijed navedeno, a 2 banke da koriste često.

Banke najvećim dijelom ne koriste kreditnu zaštitu čija je ročnost manja od ročnosti obezbjeđenog potraživanja (11 banaka ili 64,7%). Nijedna banka u FBiH za obezbjeđenje svojih potraživanja ne koristi kreditnu zaštitu od multilateralnih razvojnih banaka. U praksi je prisutna situacija da banka pokriva kreditnu liniju multilateralnih razvojnih banaka sa kreditnom zaštitom (npr. garancijom matične banke). Većina banaka (12 ili 75%) nikad ne koristi kreditnu zaštitu sa opcijom obustave kreditne zaštite, sa izuzetkom jedne banke (SIFIS) koja to koristi često, odnosno preostale 3 banke koje to koriste ponekad (srednje i manje banke).

Sve banke uz izuzetak jedne (16 banaka ili 94,1%) prihvataju više od jedne vrste kreditne zaštite za obezbjeđenje istog potraživanja (10 često, a 6 povremeno), uz izuzetak jedne banke koja to ne prihvata (SIFIS /srednja banka).

Od ukupnog broja banaka više od polovine, odnosno 9 banaka ili 52,9% (6 SIFIS, 8 banaka sa većinski stranim kapitalom) ima uspostavljene sisteme i procedure za praćenje i kontrolu rizika (pravnog, tržišnog, rizika likvidnosti) nastalog iz upotrebe kreditne zaštite. Praćenje i kontrola ovih rizika kod banaka je najvećim dijelom u domenu sektora upravljanja rizicima, sektora sredstava, sektora za upravljanje kreditnim, tržišnim i operativnim rizikom i dr.

Od ukupnog broja banaka, samo 4 banke (sve SIFIS) prate uticaj promjena korištenja kreditne zaštite na poslovanje banke, prilikom izračunavanja kapitalnog zahtjeva za kreditni rizik prema pravilima Bazela II/CRD.

5.4.2 Kolateral (materijalna kreditna zaštita)

U dijelu Upitnika koji se odnosi na materijalnu kreditnu zaštitu, u svojim odgovorima banke su navele da imaju definisane standarde i kriterije za dokumentovanost kolaterala, od toga 11 banaka ili 64,7% detaljne, a 6 banaka ili 35,3% uopštene. Isti su navedeni u pisanim politikama banaka (izuzetak čini jedna banka koja je odgovorila negativno).

Prema izvršenoj analizi odgovora banaka, sljedeći instrumenti materijalne kreditne zaštite imaju zastupljenost u ukupnom iznosu kolaterala u banci kako slijedi:

- a) Depoziti:
 - 100% učešće kod jedne manje banke;
 - 25,5% kod jedne velike/SIFIS banke;
 - preostale banke (15 banaka) su iskazale procenat u rasponu od po 0,8% do 6% učešća;
- b) Dužnički vrijednosni papiri:
 - samo tri banke su navele da koriste dužničke vrijednosne papire kao kolateral u rasponu od 0,10% do 1% učešća, gdje se uglavnom radi o državnim obveznicama i obveznicama kreditnih institucija (2 SIFIS – jedna velika i jedna srednja banka, kao i jedna manja banka);
- c) Dionice:
 - 9 banaka koristi dionice kao kolateral u rasponu od 0,09% do 1,8% učešća u svom portfelju kolaterala (banke zastupljene iz svih grupa);
- d) Ostalo:
 - u procentima od po 17,43% do 99% učešća (banke su navodile mjenice, nekretnine i pokretne stvari).

Kao osnovne kriterije koje banke uzimaju kod prihvatanja vrijednosnog papira kao kolaterala za CRM, a koji su definisani u pisanoj politici i postupcima banke, su njihova uvrštenost u trgovanje na priznatoj berzi vrijednosnih papira i/ili u jedan od vodećih svjetskih indeksa, utrživost, pravna provedivost realizacije kolaterala, da vrijednosni papir nije prethodno založen, ročna i valutna usklađenost i dr.

Od ukupnog broja banaka samo 3 banke prilikom procjene prihvatljivosti dužničkih vrijednosnih papira kao kolateral uzimaju u obzir rejtinge VIPKR i to: S&P, Fitch i Moodys.

Banke u velikoj mjeri koriste i druge finansijske instrumente kao kolateral (npr. police osiguranja), 13 banaka ili 76,5% (2 banke često, a 11 banaka povremeno), dok 4 banke ih ne koriste kao kolateral. Od polica osiguranja banke najviše koriste police životnog osiguranja, police osiguranja od nenaplate kredita, police osiguranja od gubitka posla i dr.

Većina banaka zastupljenih iz svih grupa (10 banaka ili 58,8%) vrednuju finansijske instrumente primljene kao kolateral po njihovim tržišnim cijenama, i to 4 banke na mjesečnoj osnovi, a po 3 banke su odgovorile na kvartalnoj, odnosno godišnjoj osnovi. Nijedna banka nije odgovorila da vrednuje finansijske instrumente na dnevnoj osnovi. Ukoliko dođe do značajnog pada tržišne vrijednosti, banke zahtjevaju od dužnika dodatne finansijske instrumente kao kolateral. Također, najveći broj banaka (12 banaka ili 70,6%) ne prihvata kolateral u obliku dionica koje ne kotiraju na priznatoj berzi.

Veći broj banaka (12 banaka ili 70,6%, zastupljenih iz svih grupa) imaju definisane procedure kojima se obezbjeđuje u slučaju nastupanja statusa neizmirenja obaveza pravovremena realizacija finansijskih instrumenata primljenih kao kolateral i iste su definisane pisanom politikom banke. Sve banke provjeravaju pravnu sigurnost kolaterala, te većina banaka (15 banaka ili 88,2%) posjeduje adekvatno pravno mišljenje kod svih ili određene vrste kolaterala da dokumentacija o kolateralu omogućuje namirenje potraživanja.

Na osnovu analize dostavljenih odgovora banaka, može se zaključiti da banke u FBiH ne koriste bilansno netiranje na osnovu ugovora, odnosno netiranje kredita i depozita. Izuzetak čine 2 banke, jedna je potvrdno odgovorila a druga nije dala odgovor na ponuđeno pitanje.

5.4.3 Garancije (nematerijalna kreditna zaštita)

Banke uglavnom koriste garancije kao nematerijalnu kreditnu zaštitu (9 banaka ili 52,9%), međutim koriste i neke druge vrste nematerijalne kreditne zaštite (8 banaka ili 47,1% su navele mjenice, sudužništvo jemstva, akreditiv, kontragarancije i dr.) Većina banaka je identifikovala osnovne elemente ugovora i dokumentaciju (14 banaka ili 82,4%, zastupljenih iz svih grupa), koji su uglavnom i definisani u pisanoj politici banke, a kojom se obezbjeđuje ispunjenje obaveza od strane pružaoca garancije u slučaju nastupanja statusa neizmirenja obaveze odnosnog dužnika. Prema procjeni banaka sve vrste nematerijalne kreditne zaštite koje se koriste kod 11 banaka ispunjavaju, odnosno zadovoljavaju 100% navedene kriterije (uz izuzetak dvije banke koje su navele procenat od 90%, odnosno 99%, dok četiri banke nisu dale odgovor) i to:

- neopozivost;
- bezuslovnost;
- garancija je direktno potraživanje od davaoca garancije;
- obaveze davaoca garancije su jasno definisane i neopozive;
- davalac garancije je obavezan da plati sve obaveze odnosnog dužnika.

Od ukupnog broja banaka 11 banka ili 64,7% ne koristi instrumente nematerijalne kreditne zaštite koji su denominirani u valuti različitoj od valute potraživanja, dok 6 banka ili 35,3% koristi naprijed navedeno.

Većina banaka je definisala kriterije koje treba da ima pružalac garancije (11 banaka ili 64,7%) i oni su u najvećem broju slučajeva definisani u pisanoj politici banke. Kao pružaoci garancija uglavnom se javljaju banke, osiguravajuće kuće, lokalne vlasti, kreditno garantni fondovi, izvozno kreditne agencije i dr.

Od ukupnog broja banaka 8 banaka ili 50% uzima u obzir kreditne rejtinge VIPKR prilikom procjene adekvatnosti pružaoca garancije ukoliko takav rejting postoji koriste uglavnom rejtinge od strane S&P, Fitch i Moodys, 6 banaka ili 37,5% koristi svoje interne kreditne rejtinge, 2 banke ili 12,5% ne koriste interne rejtinge, odnosno garancije kao instrument kreditne zaštite, a jedna banka nije ponudila odgovor. Banke nisu mogle dati odgovor po pitanju procjene % ukupnih potraživanja obezbjeđenih garancijama kod kojih banka koristi rejting od VIPKR za davaoca garancije (izuzetak čine dvije banke koje su navele procenete od 2,3%, odnosno 12%), što dovodi do zaključka da se realno oni u većini slučajeva i ne koriste.

Banke uglavnom prate kreditnu sposobnost pružaoca garancije (10 banaka) i ima definisane procedure koje joj omogućavaju da na pravovremenoj osnovi tereti davaoca garancije za dospjeli iznos po obezbjeđenom potraživanju u slučaju nastupanja statusa neizvršenja obaveze odnosnog dužnika.

5.4.4 Kreditni derivati

Analizom dostavljenih odgovora banaka može se zaključiti da banke u FBiH ne koriste kreditne derivate, s tim da dvije banke nisu ponudile odgovor. Banke ne očekuju, niti postoje aktivnosti oko pripreme korištenja kreditnih derivata kao kreditne zaštite (izuzetak čini jedna banka koja je imala potvrđan odgovor), uz obrazloženje da se isti ne koriste i nisu razvijeni na tržištu BiH, te ne postoji adekvatna zakonska regulativa.

6. ZAKLJUČAK

Prema analizi dostavljenih podataka iz QIS-a, evidentno je da će se SIFIS, odnosno velike banke, sa većinski stranim kapitalom u procesu pripreme za implementaciju Bazela II, najvećim dijelom oslanjati na svoje matične banke, dok će ostale banke koristiti interne resurse za proces pripreme na sistemskoj osnovi. Većina banaka u FBiH, po pitanju korištenja pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik, planiraju upotrebu standardiziranog pristupa, što je i u skladu sa samom Strategijom Agencije.

Kao osnovne probleme u implementaciji Bazela II, banke navode dodatna ulaganja u IT infrastrukturu i u ljudske resurse, te su to segmenti u kojima je potrebno vršiti dodatne napore po pitanju izgradnje kapaciteta u narednom periodu.

QIS pokazuje da je bankarski sistem FBiH visoko kapitaliziran kvalitetnim instrumentima.

Primjenom novih pravila, kao što je već navedeno, neto kapital banaka bi ostao isti prema Scenariju 1, dok bi se smanjio za 5,6% prema Scenariju 2. Istovremeno bi se i izloženost rizicima, odnosno rizikom ponderisana aktiva i kreditni ekvivalenti smanjili za 12,1%. Tržišni rizici i operativni rizik ostaju nepromijenjeni.

Rezultat navedenih kretanja je povećanje stope adekvatnosti neto kapitala za bankarski sistem FBiH sa 17,4% na 19,5%, odnosno 18,5% (prema Scenarijima 1 i 2).

Uzimajući u obzir minimalnu stopu adekvatnosti neto kapitala na nivou od 12%, evidentna je visoka kapitaliziranost bankarskog sistema FBiH, što je i QIS pokazao.

Tabela 5. - Razlike između QIS-a i sadašnje regulative po grupama banaka - Stanje na dan 31. decembar 2012. godine, u hiljadama KM, postocima i procentnim poenima:

Opis	Iznos neto-kapitala banke				Rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata		Stopa neto-kapitala			
	Scenarij 1		Scenarij 2		Scenariji 1 i 2		Scenarij 1		Scenarij 2	
	indeks	apsolutni iznos promjene	indeks	apsolutni iznos promjene	indeks	apsolutni iznos promjene	indeks	promjena post. poen	indeks	promjena post. poen
Bankarski sistem FBiH	100	0	94	-116.068	88	-1.342.303	113	2,18	106	1,09
SIFIS	100	0	93	-122.998	87	-1.208.692	113	2,17	105	0,80
Ostale banke	100	0	102	6.930	92	-133.611	108	1,90	110	2,32

Promatraju li se projicirane stope adekvatnosti kapitala na pojedinačnoj osnovi, sve banke u sistemu bi ispunjavale minimalnu stopu adekvatnosti kapitala u skladu sa pravilima definisanim u QIS-u. Navedeno dovodi do zaključka da se, uz visoku kapitaliziranost sistema, uvođenje standardizovanog pristupa Bazela II ne bi negativno odrazilo na stopu adekvatnosti kapitala ni na pojedinačnom nivou.